

ALINA WALENIA
Uniwersytet Rzeszowski

UWARUNKOWANIA WDRAŻANIA PROGRAMÓW ROLNOŚRODOWISKOWYCH W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

1. Wprowadzenie

Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawa dobrostanu zwierząt stanowi jedno z ośmiu działań Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich zaplanowanych do sfinansowania na lata 2004-2006 z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EAGGF) oraz ze środków krajowych przeznaczonych na ten cel w ustawie budżetowej na dany rok. Na działanie 4 PROW - *Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt* zaplanowana została kwota 348,9 mln euro, w tym ze środków Sekcji Gwarancji (EAGGF) - 279,12 mln euro oraz z budżetu państwa - 69,78 mln euro. Udział środków z przeznaczeniem na działanie 4 w budżecie całkowitym PROW na lata 2004-2006 wynosił 9,7%. Istotnym zadaniem instytucji działających w sferze agrobiznesu i polskiego rolnictwa jest zapewnienie pełnego i możliwie najbardziej efektywnego wykorzystania tych środków [Olejniczak 2005].

Główne cele działania 4 PROW to:

- promocja systemów produkcji rolniczej prowadzonych w sposób zgodny z wymogami ochrony środowiska (przeciwdziałanie zanieczyszczeniom wód, erozji gleb), ochrony i kształtowania krajobrazu, ochrony zagrożonych wyginięciem gatunków dzikiej fauny i flory oraz ich siedlisk;
- ochrona zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich;
- poprawa stanu świadomości ekologicznej wśród społeczności wiejskiej.

Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt polega na realizacji przez rolnika działań, które mają się przyczynić do pro-

mości systemów produkcji rolniczej zgodnych z wymogami ochrony środowiska oraz ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich.

W programie rolnośrodowiskowym może uczestniczyć producent rolny gospodarujący na powierzchni co najmniej 1 ha użytków rolnych, jeśli:

- co najmniej w czasie trwania zobowiązania jest właścicielem lub dzierżawcą gruntu spełniającego kryteria zasięgu geograficznego pakietów rolnośrodowiskowych;
- posiada 5 – letni plan działalności rolnośrodowiskowej sporządzony przy udziale doradcy rolnośrodowiskowego;
- zobowiąże się do stosowania zwykłej dobrej praktyki rolniczej (w całym gospodarstwie) oraz obowiązków wynikających z programu rolnośrodowiskowego przez okres 5 lat;
- podejmuje się prowadzenia zapisów potrzebnych do celów kontroli i monitoringu,
- posiada wymaganą dokumentację niezbędną do realizacji planu rolnośrodowiskowego.

Pomoc realizowana jest w formie corocznych płatności. Wysokość pomocy finansowej od hektara zależy od realizowanego pakietu i waha się od 160 złotych (rolnictwo zrównoważone) do 1800 złotych (uprawy sadownicze i jagodowe w okresie przestawiania w rolnictwie ekologicznym).

Dobry stan rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz walory przyrodnicze województwa podkarpackiego stanowią istotne zasoby gospodarcze i mogą być aktualnie lub w niedalekiej przyszłości źródłem przewagi konkurencyjnej społeczności zamieszkujących te obszary, na rynku wewnętrznym UE. Dlatego też szczególnie istotna jest problematyka dotycząca programów rolnośrodowiskowych i ich znaczenie w przyspieszaniu przemian w rolnictwie województwa podkarpackiego oraz wpływ na wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

Celem przeprowadzonych badań była ocena stopnia wdrażania pakietów rolnośrodowiskowych w rolnictwie województwa podkarpackiego, a także zachowań i oczekiwań rolników - beneficjentów programu.

Dane empiryczne wykorzystane w niniejszej pracy pochodzą z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa i dotyczą okresu od wejścia Polski do UE do końca 2005 roku.

Jako kryteria oceny przyjęto:

- liczbę złożonych wniosków rolnośrodowiskowych z podziałem na poszczególne programy w odniesieniu do ilości gospodarstw rolnych,
- zakres wdrażanych programów i kwoty wypłat pomocy finansowej dla rolników biorących udział w przedsięwzięciach rolnośrodowiskowych.

2. Zakres przedsięwzięć rolnośrodowiskowych, zasady wdrażania oraz formy wsparcia finansowego ze środków Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EAGGF)

Działania 4 PROW, „*Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych oraz poprawy dobrostanu zwierząt*” zwanego Krajowym Programem Rolnośrodowiskowym (KPR) ma na celu utrwalenie wzorców trwałej i zrównoważonej gospodarki rolnej, zwłaszcza na obszarach chronionych i zagrożonych degradacją. KPR obejmuje 7 przedsięwzięć rolnośrodowiskowych, zwanych pakietami rolnośrodowiskowymi. Programy rolnośrodowiskowe są związane z gospodarowaniem rolniczym ukierunkowanym na ochronę środowiska, zachowanie siedlisk o wysokich walorach przyrodniczych oraz zachowaniem zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich. Każdy pakiet posiada zestaw kilku ściśle sprecyzowanych wymogów, które wykraczają poza zwykłą dobrą praktykę rolniczą (ZDPR) i nie pokrywają się z innymi instrumentami WPR.

Zgodnie z założeniami PROW pakiety rolnośrodowiskowe obejmują następujące działania:

- „rolnictwo zrównoważone” (kod: S01) – ograniczenie nawożenia, zbilansowanie gospodarki nawozami i przestrzeganie odpowiedniego następstwa roślin;
- „rolnictwo ekologiczne” (kod: S02) – stosowanie metod rolnictwa ekologicznego w rozumieniu w rozumieniu Rozporządzenia Rady (WE) 2092/91 i 1804/99 oraz ustawy o rolnictwie ekologicznym;
- „utrzymanie łąk ekstensywnych” (kod: P01) – związane z przywróceniem lub kontynuacją wykaszania traw, w terminie od dnia 1 lipca włącznie, na łąkach jednokośnych o wysokich walorach przyrodniczych, zagrożonych degradacją;
- „utrzymanie pastwisk ekstensywnych” (kod: P02) – zakładające przywrócenie lub zachowanie ekstensywnych wypasów na półnaturalnych pastwiskach w sposób gwarantujący utrzymanie walorów florystycznych i miejsc przebywania gatunków zagrożonych wyginieciem;
- „ochrona gleb i wód” (kod: K01) – stosowanie międzyplonów w celu zwiększenia udziału gleb z okrywą roślinną w okresie jesienno-zimowym,
- „strefy buforowe” (kod: K02) – polegające na tworzeniu nowych 2 lub 5 metrowych pasów zadarnionych na granicy gruntów rolnych z wodami powierzchniowych, lub terenami intensywnie użytkowanymi rolniczo, w celu ograniczania negatywnego oddziaływania rolnictwa i ochrony siedlisk wrażliwych;
- „zachowanie lokalnych ras zwierząt gospodarskich” (kod: G01) – utrzymywanie hodowli ras bydła, koni i owiec zagrożonych wyginieciem.

Beneficjentem wsparcia w ramach działania 4 może być producent rolny, którego gospodarstwo położone jest na obszarach kwalifikujących się do uzyskania

wsparcia finansowego rekompensującego utracony dochód i poniesione dodatkowe nakłady i dla którego działania te będą dodatkową zachętą finansową. Wnioskodawca może ubiegać się o pomoc finansową, jeśli:

- jest właścicielem lub dzierżawcą gruntu, co najmniej w czasie trwania zobowiązania, który spełnia kryteria zasięgu geograficznego pakietów rolnośrodowiskowych;
- gospodaruje na powierzchni, co najmniej 1 ha użytków rolnych;
- przygotowuje i złoży wniosek o przystąpienie do programu wraz z 5-letnim planem działalności rolnośrodowiskowej, potwierdzonym przez doradcę;
- zobowiąże się do stosowania zwykłej dobrej praktyki rolniczej, w rozumieniu cytowanej wyżej definicji, na całym obszarze gospodarstwa oraz obowiązków wynikających z programu rolnośrodowiskowego przez okres 5 lat;
- podejmie się prowadzenia szczegółowych zapisów dotyczących gospodarowania i podstawowych danych dotyczących zwierząt (DJP/ha), potrzebnych dla celów kontroli i monitoringu;
- oświadczy, że posiada plan działalności rolnośrodowiskowej przygotowany dla jego gospodarstwa i potwierdzony przez doradcę.

Zadania w zakresie przyjmowania i rozpatrywania wniosków w ramach poszczególnych pakietów rolnośrodowiskowych przypisane zostały do właściwych biur powiatowych ARiMR ze względu na siedzibę gospodarstwa.

3. Ocena zainteresowania wdrażaniem działania 4 – programów rolnośrodowiskowych w kraju i w województwie podkarpackim

Programy rolnośrodowiskowe są nowym instrumentem w Polsce i możliwość podejmowania się tych działań pojawiła się dopiero po wejściu Polski do Unii – pierwszy okres naboru wniosków zakończył się w połowie czerwca 2005 r. (wcześniej w jesieni 2004 r. możliwe było tylko składanie wniosków na pakiet rolnictwa ekologicznego). Z danych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, która obsługuje wdrażanie tych działań wynika, że zainteresowanie rolników tymi programami nie było zbyt duże – do 15 czerwca 2005 r. złożono niewiele ponad 24 tys. wniosków (łącznie z wnioskami z jesieni 2004 r. na pakiet rolnictwa ekologicznego), w tym 1,7 tys. w województwie podkarpackim. Opinie dotyczące uczestnictwa rolników w realizacji programów rolnośrodowiskowych wskazywały, że wielu z pośród potencjalnie zainteresowanych rolników możliwości wdrażania poszczególnych pakietów nie słyszało lub otrzymane informacje nie były dla nich dość zachęcające.

ARiMR rozpoczęła przyjmowanie wniosków od dnia 1 września 2004 r.¹ W 2004 r. jedynym pakietem realizowanym było rolnictwo ekologiczne, na który złożonych zostało w kraju 3 583 wnioski, w tym 2 124 wnioski złożyły gospodarstwa ekologiczne posiadające certyfikat, 1200 gospodarstw nie posiadających certyfikatu oraz 259 gospodarstw mieszanych. Liczba wniosków złożonych w 2004 r. na pakiet rolnictwo ekologiczne (SO2) była o ponad 65% wyższa od liczby gospodarstw ekologicznych zarejestrowanych w Polsce w 2003 r. Sytuacja taka dotyczyła wszystkich województw, np. w województwie podkarpackim złożonych zostało 408 wniosków, a zarejestrowanych zostało 227 gospodarstw prowadzących produkcję metodami ekologicznymi.

Liczbę złożonych w kraju wniosków w 2004 r. na pakiet rolnictwo ekologiczne (SO2) przedstawia tabela 1.

Tabela 1
Wnioski na pakiet rolnictwo ekologiczne złożone w 2004 r. (wg województw)

Województwo	Gospodarstwa z certyfikatem	Gospodarstwa bez certyfikatu	Gospodarstwa mieszane	Razem w województwie
Dolnośląskie	123	51	7	181
Kujawsko - pomorskie	29	48	9	86
Lubelskie	182	146	56	384
Lubuskie	44	13	3	60
Łódzkie	41	20	6	67
Małopolskie	485	173	17	675
Mazowieckie	239	145	34	418
Opolskie	8	14	0	22
Podkarpackie	227	146	35	408
Podlaskie	119	66	16	201
Pomorskie	36	25	4	65
Śląskie	23	19	0	42
Świętokrzyskie	166	208	49	523
Warmińsko - mazurskie	141	67	13	221
Wielkopolskie	40	25	3	68
Zachodniopomo-rskie	121	34	7	162
Razem	2 124	1 200	259	3 583

Źródło: Dane ARiMR.

W 2004 r. ARiMR dokonywała płatności dla rolników, którzy w 2004 r. złożyli wnioski o pomoc z pakietu rolnictwo ekologiczne (SO2) za pierwszy rok realizacji programu. Łączna wysokość wypłaconego wsparcia wynosiła 33,9 mln zł. W województwie podkarpackim dla 408 gospodarstw wypłacona została kwota 4,4 mln zł.

¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i dobrostanu zwierząt objętej planem rozwoju obszarów wiejskich (Dz.U. Nr 174, poz.1809).

Do końca czerwca 2005 r. w ramach działania „Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i dobrostanu zwierząt” złożonych zostało łącznie 24 246 wniosków: najwięcej w województwie lubelskim (3 217), a najmniej w województwie śląskim. W województwie podkarpackim wnioski złożyło 1 771 rolników, tj. 0,8 % z ogólnej liczby gospodarstw rolnych.

Liczbę złożonych wniosków² na wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt (wg województw, stan na 30 czerwca 2005 r.) przedstawia tabela 2.

Tabela 2

Liczba złożonych wniosków na wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt (stan na 30 czerwca 2005 r.)

Województwo	Liczba złożonych wniosków
Dolnośląskie	966
Kujawsko - Pomorskie	1 500
Lubelskie	3 217
Lubuskie	1 017
Łódzkie	1 241
Małopolskie	1 599
Mazowieckie	1 929
Opolskie	947
Podkarpackie	1 771
Podlaskie	1 232
Pomorskie	1 838
Śląskie	303
Świętokrzyskie	1 750
Warmińsko - Mazurskie	976
Wielkopolskie	2 207
Zachodniopomorskie	1 763
Razem	24 246

Źródło: Dane ARiMR.

Wnioskodawca może wdrażać od jednego do trzech pakietów rolnośrodowiskowych, dlatego też suma złożonych wniosków nie jest równa sumie realizowanych pakietów. Liczbę realizowanych pakietów programu rolnośrodowiskowego w poszczególnych województwach³, według stanu na 30 czerwca 2005 r. obrazują dane w tabeli 3.

W województwie podkarpackim w okresie do 30 czerwca 2005 r. przyjętych zostało 2 307 zgłoszeń potwierdzających uczestnictwo w pakietach rolnośrodowiskowych, wdrażanych w ramach działania 4 PROW na łączną kwotę dofinansowania wynoszącą 18,9 mln zł. Wg stanu na 30.06.2005 r. wnioskowana kwota wspar-

2 Tabela obejmuje wnioski złożone w 2004 r. oraz wnioski złożone do 15 czerwca 2005 r., tj. granicznego terminu ich składania.

3 Wynikająca z wniosków złożonych w 2004 r. oraz wniosków złożonych do 15 czerwca 2005 r. (granicznego terminu ich składania).

cia (18,9 mln zł) w województwie podkarpackim w ramach działania 4 PROW stanowiła ok. 21% planowanego budżetu UE na lata 2004-2006 z przeznaczeniem na ten cel dla regionu (ok. 87, 4 mln zł, tj. 279 mln euro/16 regionów).

Wyniki badań potwierdzały występującą w województwie podkarpackim tendencję, iż największe zainteresowanie rolników dotyczyło wdrażania pakietu S02 – Rolnictwo ekologiczne - złożono 808 wniosków (35% ogólnej liczby). Najmniej zostało złożonych wniosków w ramach pakietu K02 – Strefy buforowe (3 wnioski) oraz w ramach pakietu GO1 - Zachowanie lokalnych ras zwierząt (22 wnioski).

Tabela 3

Liczba realizowanych pakietów rolnośrodowiskowych w województwach
(wg stanu na 30 czerwca 2005 r.)

Województwo	Liczba zgłoszeń wg pakietów							Razem
	S01	S02	PO1	PO2	KO1	KO2	GO1	
Dolnośląskie	57	381	340	76	342	8	27	1 231
Kujawsko - pomorskie	293	148	213	12	1 270	5	5	1 946
Lubelskie	59	770	1 063	52	1 978	2	45	3 959
Lubuskie	9	185	151	20	756	1	7	1 129
Łódzkie	16	179	29	7	1 039	3	21	1 294
Małopolskie	42	1 200	108	46	287	1	125	1 809
Mazowieckie	64	799	501	57	791	7	27	1 246
Opolskie	11	37	53	2	883	0	7	993
<i>Podkarpackie</i>	199	808	776	197	302	3	22	2 307
Podlaskie	64	474	481	65	386	4	34	1 508
Pomorskie	132	173	393	30	1 418	18	49	2 213
Śląskie	14	98	32	14	166	0	19	343
Świętokrzyskie	158	797	387	28	657	4	21	2 052
Warmińsko - mazurskie	159	446	77	12	447	9	20	1 170
Wielkopolskie	28	209	542	47	1 715	6	34	2 581
Zachodniopomorskie	48	407	329	37	1 203	2	7	2 033
Razem	1 353	7 111	5 475	702	13 640	73	460	28 814

Źródło: Dane ARiMR

Dane zamieszczone w tabeli 4 wskazują, iż liczba rolników zainteresowanych wdrażaniem programów rolnośrodowiskowych w początkowym okresie ich funkcjonowania (pierwszy okres naboru wniosków do 15 czerwca 2005 r.) była niewielka, jeśli liczbę złożonych wniosków odnieść do liczby indywidualnych gospodarstw rolnych w województwie podkarpackim, o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 1 ha. Z ogólnej liczby 198,6 tys. gospodarstw rolnych powyżej 1 ha użytków rolnych wnioski o wsparcie w ramach działania 4 PROW złożyło 0,8% (1,7 tys.) gospodarstw. Funkcjonowanie programów rolnośrodowiskowych w województwie podkarpackim przedstawia tabela 4.

Wdrażanie działania 4 PROW w województwie podkarpackim w okresie do 30.06.2005 r. przedstawia tabela 4.

Tabela 4
Wdrażanie działania 4 PROW programy rolnośrodowiskowe w województwie podkarpackim (wg stanu na 30.06.2005 r.)

Lp.	Pakiety programów rolnośrodowiskowych	Liczba zgłoszeń do pakietów	Kwota złożonych wniosków w zł	Liczba zrealizowanych płatności	Kwota wypłat w zł
1.	Rolnictwo zrównoważone (SO1)	199	649 646,60	–	–
2.	Rolnictwo ekologiczne (SO2)	808	7.853.011,70	408	4.452.795,16
3.	Utrzymanie łąk ekstensywnych (PO1)	776	6.744.901,90	–	–
4.	Utrzymanie pastwisk ekstensywnych (PO2)	197	671.103,80	–	–
5.	Ochrona gleb i wód (KO1)	302	2.740.762,30	–	–
6.	Strefy buforowe (KO2)	3	7.288,30	–	–
7.	Zachowanie lokalnych ras zwierząt (GO1)	22	264.800	–	–
Razem działanie 4 PROW		2 307	18.931.500	408	4.452.795,16

Źródło: Obliczenia własne na podstawie ARiMR.

Dane ARiMR potwierdzały, że w drugim okresie naboru wniosków, który upłynął z końcem grudnia 2005 r. zainteresowanie zwiększyło się i szczególnie rolnicy z terenów w obrębie stref priorytetowych podjęli się realizacji przedsięwzięć rolnośrodowiskowych. Poprawienie przepływu informacji dla rolników, jak i wprowadzenie pewnych ułatwień w realizacji tych programów wpłynęło na zwiększenie zainteresowania programami. Wzorem powinien być poziom zainteresowania jaki jest w Finlandii czy w Austrii, gdzie z programów rolnośrodowiskowych korzysta blisko 80% rolników.

Wzrost zainteresowania rolników uczestnictwem w programach rolnośrodowiskowych dotyczył także województwa podkarpackiego, tj. wg stanu na 31.12.2005 r. zwiększyła się ilość przyjętych zgłoszeń (z 2 307 do 4 219) dotyczących wdrażania poszczególnych pakietów rolnośrodowiskowych (tabela 5).

Badania wykazały, że w województwie podkarpackim liczba zgłoszeń w ramach pakietów programów rolnośrodowiskowych w poszczególnych powiatach była zróżnicowana. Najwięcej zgłoszeń złożonych zostało w powiecie sanockim, tj. 518 na łączną kwotę wsparcia 5 398 263,92 zł, w powiecie bieszczadzkim – 516 na łączną kwotę 3 886 117,81 zł, w powiecie lubaczowskim – 462 na łączną kwotę 3 135 877,66 zł. Najmniejsze zainteresowanie realizacją programów rolnośrodowiskowych wystąpiło w powiatach położonych w pobliżu miasta Rzeszowa, tj. np. w powiecie ropczycko – sędziszowskim – 20 wniosków na łączną kwotę 90 072,46 zł, w powiecie strzyżowskim – 20 wniosków na łączną kwotę 93 175,58 zł. Przyczyny zróżnicowanego zainteresowania wdrażaniem działania 4 PROW wynikały z uwarunkowań przyrodniczych, społeczno – gospodarczych występujących w poszczególnych powiatach województwa podkarpackiego. Istotne znaczenie w tym zakresie miała działalność informacyjna i pomoc udzielana przez doradców rolnośrodowiskowych Podkarpackiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Boguchwale.

Tabela 5

Wdrażanie działania 4 PROW programy rolnośrodowiskowe w województwie podkarpackim (wg stanu na 31.12.2005 r.)

Lp.	Pakiety programów rolnośrodowiskowych	Liczba zgłoszeń do pakietów	Kwota złożonych wniosków w zł
	Razem działanie 4 PROW	4. 219	29.557.639,89
1.	Rolnictwo zrównoważone (SO1)	233	756.266
2.	Rolnictwo ekologiczne (SO2)	1 492	13.121.377,15
3.	Utrzymanie łąk ekstensywnych (PO1)	1 126	8.647.440,73
4.	Utrzymanie pastwisk ekstensywnych (PO2)	226	770.450,20
5.	Ochrona gleb i wód (KO1),	1 112	6.227.167,11
6.	Strefy buforowe (KO2)	3	7.288,70
7.	Zachowanie lokalnych ras zwierząt (GO1).	27	27.650
	Razem działanie 4 PROW	4. 219	29.557.639,89

Źródło: Obliczenia własne na podstawie ARiMR.

Zestawienie dotyczące ilości złożonych wniosków rolnośrodowiskowych wraz z wnioskowaną kwotą wsparcia w poszczególnych 21 Biurach Powiatowych ARiMR województwa podkarpackiego przedstawia tabela 6.

Tabela 6

Liczba złożonych wniosków działania 4 PROW programy rolnośrodowiskowe w poszczególnych Biurach Powiatowych ARiMR (wg stanu na 31.12.2005 r.)

Lp.	Biuro Powiatowe powiat	Suma wszystkich złożonych wniosków w poszczególnych pakietach	Łączna kwota złożonych wniosków w poszczególnych pakietach w zł
1.	bieszczadzki	516	3.886.117,81
2.	brzozowski	100	309.705,60
3.	dębicki	172	484.499,40
4.	jarosławski	309	2.905.659,71
5.	jasielski	324	1.716.968,35
6.	kolbuszowski	48	103.941,15
7.	krośnieński	140	1.059.990,38
8.	leski	407	1.752.508,58
9.	leżajski	57	1.499.795,44
10.	lubaczowski	462	3.135.877,66
11.	łańcucki	53	509.095,80
12.	mielecki	84	372.537,10
13.	niżański	28	82.697,70
14.	przemyski	356	2.925.424,15
15.	przeworski	137	770.566,60
16.	ropczycko- sędziszowski	20	90.072,46
17.	rzeszowski	332	2.298.932,75
18.	sanocki	518	5.398.263,92
19.	stalowowolski	67	200.745,2
20.	strzyżowski	28	93.175,58
21.	tarnobrzegi	61	211.714
	Łącznie województwo podkarpackie	4.219	29.557.639,89

Źródło: Obliczenia własne na podstawie ARiMR.

W opinii doradców rolnośrodowiskowych oraz ostatecznych beneficjentów – rolników niewielkie zainteresowanie wdrażaniem w regionie podkarpackim

poszczególnych pakietów związane było z utrudnieniami dotyczącymi niespójności w zakresie interpretacji wytycznych.

Problemy doradców rolnośrodowiskowych dotyczyły głównie niespójności interpretacji przepisów odnośnie planu działalności rolnośrodowiskowej oraz wniosku opracowywanych przez MRiRW i ARiMR. Instrukcja do planu nie ma podstawy prawnej, a zgodnie z nią opracowanie planu według rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Dz. U. 181 z 2004 r. poz. 1878) ma niedociągnięcia. Na przykład:

- dla S01 program komputerowy Plan RS wylicza na podstawie badania gleby i obsady zwierząt w gospodarstwie dla danego roku planowane nawożenie, we wniosku konieczne jest wskazanie wyników od razu na 5 lat,
- dla S02 rozdysponowanie nawozów naturalnych liczone na czas trwania programu, a produkcja azotu na podstawie stanu średniorocznego przy wejściu w program. Przeliczanie płatności wg tabeli nie uwzględnia możliwości skrócenia lub wydłużenia okresu przestawiania gospodarstwa, o czym decyduje jednostka certyfikująca,
- dla P01 i P02 opracowany plan wypasów nie jest dokładną instrukcją dla rolnika i trudny do skontrolowania przez ARiMR,
- dla K01 brak tabeli zmianowania na 5 lat, a tabela stanowiąca załącznik nr 12 wg cyt. rozporządzenia jest mało czytelna,
- dla K02 pakiet mało popularny ze względu na niską płatność,
- dla G01 brak rozliczenia utrzymywanej ilości zwierząt na powierzchnię gospodarstwa.

Inne utrudnienia to brak dostępności do map na poziomie działek, które leżą na obszarze NATURA 2000 oraz nie ustalenie obowiązku zgłaszania przez rolnika do doradcy, który opracowywał plan wszelkich zmian dokonywanych w czasie do pisania następnego wniosku o płatność.

Trudności ze strony beneficjentów - rolników dotyczyły głównie:

- spełnienia i przestrzegania Zwykłej Dobrej Praktyki Rolniczej zwłaszcza odnośnie ochrony zasobów wodnych – podpisania umowy na wywóz szamba, zakaz odprowadzania ścieków do wód powierzchniowych,
- niezgodności wypisów z ewidencji gruntów ze stanem faktycznym użytkowania i różna interpretacja tego wymogu.

4. Podsumowanie

Programy rolnośrodowiskowe jako jedyne są obowiązkowe dla wszystkich krajów członkowskich i pełnią kluczową rolę w realizacji planów ochrony przyrody. Mają one za zadanie pomóc we wdrażaniu europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000, której wprowadzenie wymuszają na państwach Wspólnoty Dyrektywa Siedliskowa (92/43/WE) i Dyrektywa Ptasia (79/409/WE) Unii Europejskiej. Początkowy okres funkcjonowania programów rolnośrodowiskowych jako

działania 4 PROW w województwie podkarpackim nie spowodował bardzo dużego zainteresowania tą formą wsparcia sektora żywnościowego, gdyż liczba złożonych wniosków w odniesieniu do liczby gospodarstw rolnych była niewielka, tylko 0,8% gospodarstw (1,7 tys.). W początkowym okresie składania wniosków (do 30.06.2005 r.) do 21 Biur Powiatowych ARiMR funkcjonujących w województwie podkarpackim wpłynęło 1 771 wniosków o uczestnictwo w programach rolnośrodowiskowych wdrażanych w ramach działania 4 PROW na łączną kwotę dofinansowania wynoszącą 18,9 mln zł. Wzrost zainteresowania rolników programami nastąpił w drugim okresie naboru wniosków, który upłynął z końcem grudnia 2005 r. Wg stanu na 31.12.2005 r. przyjętych zostało do wdrożenia 4 219 zgłoszeń do poszczególnych pakietów, a wnioskowana kwota wsparcia (29,6 mln zł) w województwie podkarpackim w ramach działania 4 PROW stanowiła ok. 33% środków zaplanowanych do wydatkowania na ten cel w regionie w latach 2004-2006 (87,4 mln zł).

Zainteresowanie wdrażaniem poszczególnych programów rolnośrodowiskowych było zróżnicowane w poszczególnych powiatach województwa podkarpackiego, w zależności od występujących uwarunkowań przyrodniczych, społeczno – gospodarczych. Na przykład najwięcej zostało złożonych wniosków w powiecie sanockim, w powiecie bieszczadzkim i w powiecie lubaczowskim. Najmniejsze zainteresowanie realizacją programów rolnośrodowiskowych było w powiatach położonych w pobliżu miasta Rzeszowa.

Dobry stan rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz walory przyrodnicze województwa podkarpackiego stanowią istotne zasoby gospodarcze i mogą być aktualnie lub w niedalekiej przyszłości źródłem przewagi konkurencyjnej społeczności, zamieszkujących te obszary, na rynku wewnętrznym UE. Dlatego też szczególnie ważnym zadaniem powinno być maksymalne wykorzystanie środków UE z przeznaczeniem na wdrażanie programów rolnośrodowiskowych i ich wpływ na przyspieszenie przemian w rolnictwie województwa podkarpackiego oraz na wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

Wdrażanie programów rolnośrodowiskowych powinno odegrać szczególnie ważną rolę w regionach o rozdrobnionej strukturze obszarowej gospodarstw, gdzie istnieją możliwości gospodarowania ukierunkowanego na ochronę środowiska, zachowanie siedlisk o wysokich walorach przyrodniczych oraz zachowanie zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich. Uwzględniając powyższe uwarunkowania należałoby stwierdzić, iż województwa podkarpackiego powinno być szczególnie zainteresowane wdrażaniem programów rolnośrodowiskowych w ramach działania 4 PROW.

LITERATURA

1. Łubian D., Szapkowski P. (2004): „Zarys systemu wdrażania funduszy strukturalnych w Polsce w latach 2004 - 2006”. Kontrola Państwowa Nr 5/2004.
2. Olejniczak W. (2005): „Wsparcie gospodarstw rolnych po akcesji do UE”. Warszawa, styczeń 2005 r.
3. Poczta W., Wysocki F. (2002): „Zróżnicowanie regionalne gospodarki żywnościowej w Polsce w procesie integracji z Unią Europejską”. Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Poznaniu, Poznań.
4. „Rolnictwo i gospodarka żywnościowa w Polsce w aspekcie integracji z Unią Europejską”. MRiRW Warszawa 2003 r.
5. Strony internetowe: Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (www.minrol.gov.pl); Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (www.arimr.gov.pl) i Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej (www.ukie.gov.pl).

ALINA WALENIA

FUNKCJONOWANIE PROGRAMÓW ROLNOŚRODOWISKOWYCH
W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

STRESZCZENIE

Jednym z podstawowych instrumentów wsparcia wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) Unii Europejskiej są środki finansowe przeznaczone na działania z zakresu ochrony środowiska, podejmowane przez rolników w ramach tzw. działalności rolnośrodowiskowej. Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawa dobrostanu zwierząt to działanie wynikające z priorytetu „Ochrona środowiska i zachowanie walorów przyrodniczych obszarów wiejskich” Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich mające na celu zapobieganie pogorszeniu stanu środowiska naturalnego i walorów przyrodniczych obszarów wiejskich. Celem pracy jest ocena stopnia wdrażania pakietów rolnośrodowiskowych i ich znaczenie w przyspieszaniu przemian w rolnictwie województwa podkarpackiego oraz ich wpływ na wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

ALINA WALENIA

FUNCTIONING OF AGRI-ENVIRONMENTAL PROGRAMMES IN PODKARPACIE
PROVINCE

SUMMARY

One of the basic instruments of multifunctional development of rural areas, provided by Common Agricultural Policy is financial support from European Union to environment protection, based on agri-environmental activity.

Supporting of agri-environmental enterprises and improvement of animal welfare is a priority of “The environment protection and maintenance of natural values in rural areas” programm.

The aim of presentation is to qualify degree of initiation agri-environmental packets and theirs role to accelerating of changes in agriculture of Podkarpacie Province